

УДК 347.73:336.22:336.011

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.17>

ЗБІР ЗА МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВО-ПРАВОВОГО ПОНЯТТЯ

Недоступ К.К.,

*аспірантка кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»*

ORCID: 0000-0003-0122-7007

e-mail: nkatty2311@gmail.com

Ільющенко Г.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»*

ORCID: 0000-0002-6288-779X

e-mail: iliushchenko.h.v@ntu.one

Недоступ К.К., Ільющенко Г.В. Збір за місця для паркування транспортних засобів: визначення податково-правового поняття.

Стаття містить виклад результатів наукового дослідження трактування податково-правового поняття «збір за місця для паркування транспортних засобів».

Опрацьовано правові акти, що регулюють податкові правовідносини у сфері справляння місцевих зборів. Встановлено, що обов'язкові податкові платежі, пригаманні виключно сфері надання послуг з паркування, у вітчизняній податковій системі існують із 20.05.1993 р. й дотепер. Представлено трансформацію їх назви.

Виявлено факти, коли: 1) один й той самий обов'язковий податковий платіж у один і той самий час мав різну узаконену назву; 2) у різних статтях правового акта вживалася різна назва місцевого збору.

Підкреслено, що податково-правові поняття «збір за парковку автомобілів», «збір за припаркування автотранспорту» та «збір за місця для паркування транспортних засобів» не мали легального визначення.

Проаналізовано дефініції поняття «збір за місця для паркування транспортних засобів» сформульовані сучасними науковцями. За допомогою смислового аналізу назви згаданого місцевого збору, виявлено наявному у ній тавтологію. Запропоновано виключити з неї слова «транспортних засобів». Відмічено, що можна й не наголошувати у назві збору на об'єкті оподаткування. Тоді, вона буде такою «збір за паркування».

Сформульовано дефініцію поняття «збір за місця для паркування» – обов'язковий платіж, що справляється у місцевий бюджет з юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, що надають послуги з паркування на спеціально відведеному(ій) майданчику та / або автостоянці, комунальної власності; вид місцевого збору. Таке визначення містить найістотніші ознаки, властиві цьому місцевому збору; характеризує його по відношенню до податкової системи і бюджету, висвітлює склад платників збору та обставини, за яких у останніх виникає податковий обов'язок.

Ключові слова: визначення поняття, збір за місця для паркування транспортних засобів, машинно-місце, місце для паркування, назва збору, паркування.

Nedostup K.K., Iliushchenko H.V. Fee for vehicle parking spaces: definition of the tax and legal concept.

The article contains the overview of the results of the scientific study of the interpretation of the tax and legal concept of «fee for vehicle parking spaces».

The legal acts that regulate the tax legal relations in the field of collection of local fees were developed. It was established that the mandatory tax payments that are belong exclusively to the field of parking services,

have existed in the domestic tax system since May 20, 1993 and until now. The transformation of their name was presented.

The facts were revealed when: 1) the same mandatory tax payment at the same time has the different legalized name; 2) the different names of the local fee were used in different articles of the legal act.

It was emphasized that the tax and legal concepts of «parking fee», «vehicle parking fee» and «fee for vehicle parking spaces» did not have the legal definition.

It was analyzed the definitions of the concepts of «fee for vehicle parking spaces» which were formulated by modern scientists. With the help of semantic analysis of the name of the mentioned local fee, the existing tautology in it was revealed. It was proposed to exclude the words «vehicles» or «parking fee» from it. It was noted that it is possible not to emphasize the object of taxation in the name of the fee. Then, it will be such as «parking fee».

The definition of the concept of «fee for parking spaces» was formulated. It is the mandatory payment that is made to the local budget from the legal entities and natural persons - entrepreneurs who provide the parking services at the specially designated site and / or parking lot, communal property; the type of local fee. Such definition contains the most essential features specific to this local fee and characterizes it in relation to the tax system and the budget, highlights the composition of fee payers and the circumstances under which the latter have the tax obligation.

Key words: definition of the concept, fee for vehicle parking spaces, car place, parking space, name of the fee, parking.

Постановка проблеми. Адміністрування певного податкового платежу у разі розміщення транспортного засобу на спеціально відведеному майданчику – один із способів збільшення доходів місцевого бюджету. Хоча, «автомобіль – не розкіш, а засіб пересування» (І. Льф і Є. Петров), їхні керманічі здатні вносити помірну плату за можливість тимчасової стоянки. Зміст податкового законодавства, що регулює процедуру справляння збору за місця для паркування транспортних засобів, має бути зрозумілим не лише для юристів та осіб, котрі є його платниками, але й для будь-кого. Цьому, насамперед, сприяє правова *визначеність* й точність законодавчої *термінології*.

Стан опрацювання. Правове регулювання вищезгаданого податкового збору досліджується вітчизняними вченими. Зокрема, еволюцію основних підходів до регламентації оподаткування, пов'язаного з паркуванням транспортних засобів, досліджував Карпушин Г.Л. [1, с. 236–238]; правову природу збору за місця для паркування транспортних засобів – Бабан І.І. [2, с. 12–14], Карпушин Г.Л. [3, с. 92–96], Поляков О.П. [4, с. 302–304]; чинні процедури введення та справляння згаданого обов'язкового платежу аналізували Боксгорн А.В. [5, с. 141–148], Борисенко В.В. [6, с. 65–69], Карпушин Г.Л. [7, с. 59–63], Рижий А.В. [8, с. 121–130], Тагаренко О.Ю. [9, с. 141–143] та ін.

Метою цієї статті є формулювання стислого логічного визначення податково-правового поняття «збір за місця для паркування транспортних засобів».

Виклад основного матеріалу. Обов'язкові податкові платежі, притаманні виключно сфері надання послуг з паркування, у вітчизняній податковій системі існують із 20.05.1993 р. й дотепер. Протягом цього часу неодноразово змінювалася їхня назва, удосконалювався зміст правових норм, що регулюють процедуру справляння [10, с. 60–62, 65].

Відомо, що з 20.03.1997 р. по 01.01.2011 р. види місцевих зборів одночасно було закріплено у двох правових актах, що мали силу закону.

Так, згідно з Декретом «Про місцеві податки і збори» [11] справлявся (з 01.04.1994 р по 01.01.2011 р.) збір за *парковку автомобілів*, відповідно до Закону України «Про систему оподаткування» [12] – збір за *припаркування автотранспорту* (з 20.03.1997 р. по 01.01.2011 р.). Як бачимо, один й той самий обов'язковий податковий платіж у один і той самий час мав різну узаконену назву. Розбіжність утворилася внаслідок того, що під час введення в дію Закону № 1251-ХІІ [12] не було внесено відповідні зміни у Декрет № 56-93 [11]. Крім того, у тексті згаданого декрету Кабінету Міністрів України [11] назва збору вживалася по-різному. Так у ст. 1, де встановлено види місцевих зборів, він мав назву «збір за парковку автомобілів», у ст. 3, у якій закріплено порядок справляння обов'язкового платежу, – «збір за парковку автотранспорту» (ст. 3).

Ці юридичні колізії, проіснували допоки не набрав чинності Податковий кодекс України (ПКУ) [13]. Останній змінив не тільки назву обов'язкового податкового платежу, характерного для паркування, але й процедуру його справляння. Отже, з 01.01.2011 р. й дотепер складовою частиною податкової системи є збір за місця для паркування транспортних засобів.

Зауважимо, що податково-правові поняття «збір за парковку автомобілів», «збір за припаркування автотранспорту» та «збір за місця для паркування транспортних засобів» не було визначено відповідно у Декреті № 56-93 [11], Законі України 1251-ХІІ [12] та ПКУ [13].

Натомість у підзаконному акті, що регламентує організацію та порядок паркування транспортних засобів на вулицях і дорогах населених пунктів, з 03.12.2009 р. по 25.01.2011 р. вживався термін «збір за паркування» у такому значенні «місцевий збір за паркування транспортного засобу відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 р. № 56-93 «Про місцеві податки і збори» [14, абз. 5 п. 4]. Згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 р. № 27 [15] абзац п'ятий пункту 4, а також слова «збір за паркування та» в усіх відмінках з тексту Правил паркування транспортних засобів [14] було виключено.

Науковці відзначають відсутність легального визначення податково-правового поняття «збір за місця для паркування транспортних засобів». Рижий А.В. стверджує, що відсутність чіткого «формулювання назви ... збору», ставить «під сумнів законність його справляння» [8, с. 123]. На думку Борисенко В.В. ця обставина «не сприяє правильному адмініструванню даного збору» [6, с. 66]. Проте, вважаємо їхні умовиводи дискусійними.

За результатами проведеного ґрунтовного дослідження правової природи збору за місця для паркування транспортних засобів, Карпушин Г.Л. характеризує його як «обов'язковий, нецільовий, безоплатний, безповоротний грошовий платіж до відповідного бюджету, що справляється згідно з Податковим кодексом України та має безумовний характер» [3, с. 95].

Боксгорн А.В. у своїй дисертації запропонувала таке авторське визначення податково-правового поняття: «збір за місця для паркування транспортних засобів – це місцевий обов'язковий платіж, що справляється з юридичних осіб, їх філій (відділень, представництв) та фізичних осіб – підприємців, які згідно з рішеннями сільських, селищних, міських рад або рад об'єднаних територіальних громад організовують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету, контроль за справлянням якого здійснюють органи Державної податкової служби України» [5, с. 150-151, 196].

Як бачимо, науковець у сформульованій нею дефініції застосувала терміни «майданчики для платного паркування» та «спеціально відведені стоянки», які мають законодавче визначення.

Борисенко В.В. трактує згаданий вище термін таким чином: «місцевий збір, який може бути встановлений на відповідній території рішенням сільської, селищної, міської ради в межах ставок, встановлених цим Кодексом, платниками якого є юридичні особи (їх філії, відділення, представництва) та фізичні особи-підприємці, які провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів» [6, с. 66].

Констатуємо, учені розкривають зміст вищезгаданого поняття за допомогою таких основних ознак, як вид бюджету, до якого сплачуються кошти, платники збору, підстави справляння тощо.

Натомість, на шпальтах професійного журналу для бухгалтерів, знаходимо дещо інше тлумачення збору за місця для паркування транспортних засобів. Його вважають «платою за провадження діяльності із забезпечення паркування ТЗ на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках» [16].

Проведемо смисловий аналіз чинної назви вищезгаданого збору. Для цього поділимо її на три частини: 1) збір; 2) за місця для паркування; 3) транспортних засобів.

Визначення поняття «збір», як одного із обов'язкових платежів до бюджету закріплено у п. 6.2 ст. 6 ПКУ [13]. Серед його суттєвих ознак зазначено отримання платниками збору спеціальної вигоди. Проте, при справлянні існуючих у податковій системі зборів, цієї характерної для збору умови не дотримуються. Наразі фіскальна функція податку і збору однакові.

Де-факто, збір (податковий) – форма податку; встановлений законом обов'язковий платіж юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб до відповідного бюджету [17, с. 65]

Визначення понять «транспортний засіб» та «місце для паркування» у ПКУ [13] не закріплено. Тому, скористаємося іншими нормативно-правовими актами, у яких розкрито їх значення, а також лексикографічними джерелами.

Згідно з пп. 1.10 п. 1 Правил дорожнього руху, транспортним засобом вважається «пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів» [18]. Отже, окрім легкових автомобілів, на майданчику для паркування можуть зупинятися й інші транспортні засоби, наприклад, автобус, мікроавтобус, мотоцикл, мопед, велосипед тощо.

Відомо, що термінологія Правил дорожнього руху не включає поняття «паркування». Припинення руху транспортного засобу на час, більший ніж 5 хвилин, з причин, не пов'язаних з необхідністю виконання вимог цих Правил, посадкою (висадкою) пасажирів, завантаженням (розвантаженням) вантажу називається стоянкою [18, пп. 1.10 п. 1].

Костяна О.В. і Ясько В.В. у своїй науковій статті [19, с. 711] використовують поняття «парковка автотранспорту (в широкому сенсі)» й трактують його так: «тимчасова стоянка автотранспортного засобу незалежно від марки та власності у спеціально обладнаних або відведених для цього місцях, визначених органами місцевого самоврядування, без відповідальності за збереження транспортного засобу». Згадане поняття, з відповідним посиланням на авторів його дефініції, використано Рижий А.В. у дисертації [8, с. 127].

Сформульоване Костяною О.В. і Ясько В.В. поняття «парковка автотранспорту (в широкому сенсі)» чітко окреслює вид транспортних засобів, проте, незрозуміло доцільність ремарки, поданої у круглих дужках. У запропонованому цими науковцями визначенні згаданого поняття акценти на марці автотранспортного засобу, тим більше на його приналежності конкретній особі, а також підкреслювання відсутності відповідальності за його збереження вважаємо спірними.

Слово «паркування» походить від англійського parking (парковка, паркування, стоянка). У новітньому онлайн-словнику української мови тлумачиться, як «будівля, споруда або її частина для паркування автомобілів чи інших транспортних засобів. ... Стоянка для паркування автомобілів чи інших транспортних засобів взагалі» [20].

Легальне визначення термінів «паркування» та «місце для паркування» знаходимо у Правилах № 1342, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 р. [14, п. 4].

Отже, у сфері оподаткування слово «паркування» означає «розміщення транспортного засобу на майданчику для паркування», а спеціальне поняття «місце для паркування» – «місце стоянки одного транспортного засобу на майданчику для паркування, позначене дорожньою розміткою відповідно до Правил дорожнього руху» [14, п. 4]. Під час проектування та обладнання майданчика для паркування (будівництва стоянки, гаражу) використовують поняття «машинно-місце». Його тлумачення знаходимо у ДБН В.2.3-15:2007 – «площа, необхідна для встановлення одного автомобіля, що складається із площі горизонтальної проекції нерухомого екіпажа з додаванням розривів наближення (захисних зон) до сусідніх екіпажів або будь-яких перешкод» [21, с. 32]. Згідно пп. 5.2 п. 2 державних будівельних норм «розміри одного машино-місця на автостоянках зберігання середніх автомобілів (з врахуванням мінімально припустимих зазорів безпеки 0,5 м) – 2,5 × 5,3 м. Для тимчасових автостоянок допускаються розміри стоянки 2,3 × 5,0 м. Зазори безпеки допускається збільшувати до 0,7 м» [21, с. 7]. Аналіз оприлюднених на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування переліків спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів, засвідчив дотримання вищенаведених нормативів. Площа одного місця для паркування (машинно-місця) на спеціально відведених майданчиках дорівнює 11,5 кв. м (м. Дніпро), 12,5 (м. Одеса).

З огляду на вищевикладене, маємо констатувати, що для усунення наявної у назві збору тавтології, необхідно виключити з неї слова «транспортних засобів». В результаті одержимо таку назву обов'язкового платежу «збір за місця для паркування» (тобто, збір за місця стоянки транспортних засобів на майданчику для паркування, позначені відповідною дорожньою розміткою). Вважаємо, що можна й не наголошувати у назві збору на об'єкті оподаткування. Тоді, вона буде такою «збір за паркування» (тобто, збір за розміщення транспортного засобу на майданчику для паркування).

Зауважимо, водії припиняють рух транспортного засобу та залишають його на відведеному / спеціально обладнаному майданчику [14, п. 4]. Розміщують транспортні засоби (позначають дорожніми знаками та дорожньою розміткою місця стоянки транспортних засобів; контролюють, що б на місцях для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, не залишали свої транспортні засоби інші керманічі тощо) – суб'єкти господарювання, які надають послуги паркувальних майданчиків (код послуги за ДК 016:2010 [22] – 52.21.24).

Сформулюємо стисле логічне визначення поняття «збір за місця для паркування», яке містить найістотніші ознаки, властиві йому.

Збір за місця для паркування – обов'язковий платіж, що справляється у місцевий бюджет з юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, котрі надають послуги з паркування на спеціально відведеному(ій) майданчику та/або автостоянці, комунальної власності; вид місцевого збору.

Висновки. Наразі легального визначення податково-правового поняття «збір за місця для паркування транспортних засобів» не існує. Проте, це ніяким чином не впливає на адміністрування цього місцевого обов'язкового податкового платежу, оскільки воно провадиться згідно із законодавчо закріпленою процедурою справляння. Смісловий аналіз назви згаданого вище місцевого збору, дозволив встановити наявному у ній тавтологію та обґрунтувати таку його назву – збір за місця для паркування або збір за паркування. Дефініція поняття «збір за місця для паркування», що пропонується, містить характеристику обов'язкового платежу по відношенню до податкової системи і бюджету, склад платників збору та обставини, за яких у останніх виникає податковий обов'язок.

Список використаних джерел:

1. Карпушин Г. Л. Нормативне закріплення правового регулювання оподаткування, пов'язаного з паркуванням транспортних засобів, у законодавстві України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 236–238.
2. Бабін І.І. Правова природа збору за місця для паркування транспортних засобів. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри*: зб. тез III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 27-28 квіт. 2018 р.). Кропивницький: ПВНЗ КІДМУ, 2018. С. 12–14.
3. Карпушин Г.Л. Збір за місця для паркування транспортних засобів: аналіз правової природи. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 92–96.
4. Поляков О.П. Правова природа та фіскальне значення збору за місця для паркування транспортних засобів в Україні. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки*: зб. тез допов. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця 24 лист. 2017 р.). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 302–304.
5. Боксгорн А.В. Адміністрування місцевих податків і зборів як об'єкт правового регулювання: дис. ... доктора філософії: 081. Одеса. 2021. 237 с.
6. Борисенко В.В. Правовий механізм адміністрування збору за місця для паркування транспортних засобів в податковій системі України. *Актуальні проблеми правового забезпечення господарської діяльності в Україні*: матеріали круглого столу, м. Харків, 12 бер. 2015 р. Харків: ХНУВС, 2015. С. 65–69.
7. Карпушин Г.Л. Законодавча регламентація ставки збору за місця для паркування транспортних засобів: минуле, сучасний стан та перспективи вдосконалення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 44. С. 59–63.
8. Рижий А.В. Правове регулювання місцевих податків та зборів в умовах децентралізації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя. 2021. 224 с.
9. Татаренко О.Ю. Щодо окремих питань правового регулювання збору за місця для паркування транспортних засобів. *International scientific conference, Riga December 28–29, 2021*. Riga, Publishing House "Baltija Publishing", 2022. P. 141–143.
10. Nedostup K. The transformation of local taxes in the tax system of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. No. 1. P. 58–67.
11. Про місцеві податки і збори: декрет Кабінету Міністрів України від 20.05.1993 р. № 56-93 / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-93/ed19930520#Text> (дата звернення: 17.09.2022).
12. Про систему оподаткування: Закон України від 25.06.1991 р. № 1251-XII / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text> (дата звернення: 17.09.2022).
13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.09.2022).
14. Правила паркування транспортних засобів: постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 р. № 1342 / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1342-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.09.2022).
15. Про внесення змін до Правил паркування транспортних засобів: постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 р. № 27 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-2011-%D0%BF/ed20110125#Text> (дата звернення: 17.09.2022).

16. Коровська О. Сплачуємо збір за місця для паркування транспортних засобів. *Баланс. Бюджет*. 12.07.2018. URL: <https://budget.uteka.ua/ua/publication/budget-13-byudzhet-buxgalterskij-uchet-otchetnost-i-kaznachejskoe-obsluzhivanie-52-uplachivaem-sbor-za-mesta-dlya-parkovki-transportnyx-sredstv> (дата звернення: 17.09.2022).
17. Недоступ К. Норми, що встановлюють процедури справляння місцевих зборів, у структурі Податкового кодексу України. *Адміністративне право і процес*. 2022. № 2. С. 61–72.
18. Правила дорожнього руху: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306 / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.09.2022).
19. Костяна О.В., Ясько В.В. Особливості справляння збору за місця паркування транспортних засобів на прикладі Міста Чугуєва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 710–714.
20. Новітній онлайн-словник української мови (2013–2018). URL: <http://sum.in.ua/f/parkingh> (дата звернення: 17.09.2022).
21. Державні будівельні норми України. Споруди транспорту. Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів. ДБН В.2.3-15:2007: наказ Мінбуду України від 07.02.2007 № 44. Київ: Мінбуд України, 2007. 40 с.
22. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010: наказ Держтехрегулювання від 11.10.2010 р. № 457. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN5904C> (дата звернення: 17.09.2022).